

IO.

Mírové urovnání mezinárodních sporů

Z Charty OSN vyplývá základní funkce mezinárodního práva jako prostředku k udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Součástí současného mezinárodního systému je proto zákaz použití síly a hrozby silou. Logickým doplněním tohoto principu je zásada mírového urovnání mezinárodních sporů, která je kodifikována zejména v čl. 2 odst. 3 Charty. Mezinárodní spory mají být řešeny pokojnými prostředky tak, aby nebyly ohrožovány mezinárodní mír a bezpečnost.

Ačkoli vymezení různých mechanismů na urovnání mezinárodních sporů byla věnována značná pozornost i před přijetím Charty OSN, a to zejména na Haagských mírových konferencích z let 1899 a 1907, je nejkomplexnější výčet příslušných nástrojů obsažen v kapitole VI Charty OSN. Podle čl. 33 odst. 1 Charty budou strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smírčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů, ujednáním nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.

V mezinárodní praxi se zpravidla vyskytují odlišné názory na různé faktické i právní problémy. V právním smyslu je přitom relevantní jen takový nesoulad, který se týká existence právního nároku. Mírovými prostředky se přirozeně řeší také politické či diplomatické spory, ale právní prostředky (např. žaloba k MSD) jsou vyhrazeny jen pro řešení právních sporů. Za mezinárodní lze považovat spory, do kterých je zapojeno více subjektů mezinárodního práva.

V rámci metod mírového urovnání mezinárodních sporů lze rozlišit mezi

dvěma hlavními skupinami prostředků. Do první skupiny spadají diplomatické a politické mechanismy, ke kterým se řadí vyjednávání, šetření, zprostředkování a smírčí řízení. Do skupiny druhé jsou zařazeny právní prostředky, a to konkrétně rozhodčí a soudní řízení. Zatímco politické a diplomatické nástroje řešení mezinárodního sporu vždy předpokládají dohodu mezi stranami sporu, judičiální mechanismy staví na závazném rozhodnutí rozhodčího nebo soudního orgánu.

Mírové urovnání mezinárodních sporů

diplomatické a politické prostředky	judičiální prostředky
vyjednávání šetření zprostředkování smírčí řízení	mezinárodní rozhodčí řízení mezinárodní soudní řízení

10.1 Diplomatické prostředky řešení mezinárodních sporů

V praxi strany mezinárodních sporů používají nejčastěji diplomatické prostředky řešení. Výhoda diplomatických prostředků spočívá v tom, že takové řízení je zcela v rukou dotčených stran a bývá, ve srovnání s judičiálními mechanismy, méně nákladné. Kromě toho diplomatická jednání umožňují do finálního řešení sporů promítnout také mimoprávní aspekty. Proto je diplomatická forma řešení mezinárodních sporů nadále pravidlem a soudní či rozhodčí řízení pouze výjimkou. To platí přesto, že se v posledních desetiletích výrazně navýšil jak počet mezinárodních judičiálních orgánů, tak i počet případů, kterými se zabývají.

10.1.1 Vyjednávání

Vyjednávání zaujímá specifické místo mezi způsoby řešení mezinárodních sporů, jelikož představuje nejen prostředek k řešení sporu, ale je také jedinou cestou, jak zjistit jeho samotnou existenci a konkrétní obsah. Pouze na základě poznatků získaných v rámci vyjednávání mohou strany sporu určit, v čem panují rozdílné názory a jakých právních nároků se týkají.

Vyjednávání ovšem nebrání účastníkům mezinárodního sporu, aby po případě jednostranně předložily spor MSD či jinému judiciálnímu mechanismu. Když Řecko v roce 1976 zažalovalo Turecko před MSD ve věci vymezení kontinentálního šelfu obou států, Turecko argumentovalo tím, že dokud strany mezinárodního sporu pokračují v diplomatických a politických jednáních, nemá MSD pravomoc rozhodnout o takovém sporu. MSD však tento argument odmítl a nevyloučil, aby strany konkrétního sporu využily různé prostředky řešení souběžně. MSD poukázal také na příklady, ve kterých bylo soudní řízení zastaveno poté, co během pokračujících politických jednání byla mezi stranami dosažena shoda.

Složitou provázanost vyjednávání jako politického nástroje se soudní žalobou jako právním nástrojem ukázal případ *Aplikace Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace* (Gruzie v. Rusko). Podle čl. 22 Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace může být k rozhodnutí MSD předložen každý spor o výklad nebo použití Úmluvy, který se nevyřeší jednáním nebo na základě procedury výslovně stanovené v Úmluvě. Ruská federace argumentovala, že Gruzie neměla podat žalobu k MSD dříve, než vyčerpala nástroj vyjednávání. Podle Gruzie ovšem z čl. 22 Úmluvy nevyplývá právní povinnost vyjednat o sporné záležitosti. MSD ve svém rozsudku z roku 2011 potvrdil, že Gruzie před podáním žaloby měla povinnost vyjednat, a následně konstatoval, že vyjednávání je více než pouhý protest nebo rozprava. Podle MSD vyjednávání vyžaduje skutečný pokus jedné strany o komunikaci s druhou stranou sporu s cílem dosáhnout řešení sporu.

V mezinárodní praxi je vyjednávání nejčastěji aplikovaným prostředkem řešení mezinárodních sporů také proto, že na rozdíl od jiných politických a judiciálních prostředků slouží nejen k řešení již vzniklého sporu, ale také k zabránění sporů budoucích. Samotný průběh vyjednávání patří především do agendy politických činitelů a diplomatických zástupců států. Zatímco v některých případech se vyjednávání vyznačuje spíše diskretností, v jiných případech zástupci států cíleně zveřejňují informace o průběhu jednání a využívají prostředky mediálního nátlaku.

Výhoda bilaterálního vyjednávání jako způsobu řešení mezinárodního sporu spočívá především v tom, že je jeho průběh zcela v rukou dotčených stran, protože do celého procesu řešení není zapojena třetí strana.

10.1.2 Šetření

Také šetření patří k tradičním prostředkům řešení mezinárodních sporů. Jeho účelem je především zjistit okolnosti a průběh určitých událostí, které předešly vzniku právního sporu. V praxi celá řada konfliktů mezi státy vychází nikoli z odlišné interpretace právních závazků, ale z odlišných názorů o faktech. Vyjasnění konkrétních okolností případu může tedy někdy vést k rychlému ukončení sporu v rámci navazujícího bilaterálního vyjednávání. Výsledky šetření přitom jsou právně nezávazné. Je pouze na dotčených stranách mezinárodního sporu, jaké kroky na jejich základě učiní.

Již první Haagská úmluva o mírovém urovnávání sporů z roku 1899 předpokládala určitý institucionální základ šetření v podobě vyšetřovacích komisí složených z nezávislých členů. V roce 1904 byla taková vyšetřovací komise použita v případě *Dogger Bank*. Poté, co ruské vojenské lodě zapojené do rusko-japonské války v oblasti Severního moře ostřelovaly britské rybářské lodě a způsobily ztráty na životech a majetku, žádala Velká Británie od Ruska omluvu, odškodnění a potrestání viníků. Ruská strana svoji odpovědnost však odmítla s tím, že incident byl vyprovokován japonskými válečnými loděmi. Vyšetřovací komise složená z pěti admirálů z Ruska, Velké Británie, USA, Francie a Rakouska-Uherska dospěla k závěru, že v době incidentu nebyly v dané oblasti žádné japonské válečné lodě, a proto ruská flotila neměla důvodu ke střelbě. V rámci následujících jednání Rusko souhlasilo se zaplacením odškodného ve výši 65 000 britských liber. Velká Británie se posléze zřekla svého původního požadavku týkajícího se potrestání odpovědného ruského admirála.

Šetření je dnes zakotveno v řadě mezinárodních smluv. Jako příklad lze uvést mezinárodní vyšetřovací komisi (*International Fact-Finding Commission*) podle čl. 90 prvního dodatkového protokolu č. 1 k Ženevským úmluvám. Úkolem této vyšetřovací komise je zjistit fakta o závažném porušení humanitárního práva a přispět k tomu, aby strany ozbrojeného konfliktu respektovaly zásady humanitárního práva. Tento mechanismus zřízený v roce 1991 dlouhodobě nebyl použit. Až v roce 2015 nevládní organizace se sídlem v Ženevě *Médecins Sans Frontières* požádala Mezinárodní humanitární vyšetřovací komisi (*International Humanitarian Fact-Finding Commission – IHFFC*) o přezkoumání okolností útoku ozbrojených sil USA na nemocnici v afghánském městě Kunduz, během něhož byly desítky osoby zabity či zraněny. IHFFC sice nabídla své služby, ale bez souhlasu dotčených stran nemohla šetření pro-

vést. V roce 2017 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) požádala o šetření exploze v oblasti kolem ukrajinského města Luhansk, které bylo v daném období pod kontrolou proruských povstalců. Výbuch zabil jednoho člena monitorovací mise OBSE a zranil další dva členy. Na základě svého šetření IHFFC dospěla k závěru, že pravděpodobně byla použita ruská munice a že vůz monitorovací mise OBSE nebyl cílem útoku. Nicméně použití miny v oblasti, kde se pohybovali i civilisté, bylo považováno za porušení mezinárodního humanitárního práva.

Problematikou šetření se intenzivně zabývají také orgány OSN. Valné shromáždění v roce 1991 přijalo deklaraci týkající se tzv. *fact-finding*. Podle této deklarace má šetření odstraňovat, a nikoli zvyšovat napětí. Podle této zásady musí být do vyšetřování zapojen dotýčný stát.

Poté, co v dubnu 2002 izraelská vojska v reakci na rostoucí počet sebevražedných útoků ze strany palestinských organizací vstoupila do uprchlického tábora v Jeninu na Západním břehu Jordánu a objevily se v médiích zprávy o údajných masakrech na obyvatelích, tehdejší generální tajemník OSN Kofi Annan pověřil mezinárodní komisi (pod vedením finského diplomata Marttiho Ahtisaariho) šetřením sporných událostí. Izraelská strana však následně namítla, že neproběhla jednání o složení vyšetřovací komise a že v ní nebyli zastoupeni vojenští odborníci. Po neúspěšných jednáních s generálním tajemníkem OSN Izrael odmítl spolupracovat s vyšetřovací komisí a neumožnil jí vstup na izraelské území. Komise byla proto v květnu 2002 rozpuštěna.

10.1.3 Zprostředkování

Zprostředkování se liší od vyjednávání především tím, že je do procesu řešení sporu zapojena třetí strana. V mezinárodních smlouvách se místy používá také výraz „dobré služby“. V praxi může zprostředkování dosáhnout různých stupňů intenzity. V některých případech se jedná pouze o poskytování neutrálního místa a nutné infrastruktury. Jindy třetí strana může sama šetřit podstatu sporu, aktivně se účastnit politických jednání a předkládat různé návrhy na řešení konfliktu.

Jedním z klíčových momentů úspěchu zprostředkování je osoba zprostředkovatele, jeho nezávislost a neutrální přístup k věci. Jako zprostředkovatel může vystupovat zástupce státu, zástupce mezinárodní organizace nebo i soukromá osoba. Jsou ovšem také případy, ve kterých je účinnější zapojení

velmocí. Když v roce 1978 zástupci Egypta a Izraele v Camp Davidu vyjednávali a podepsali řadu dohod, jejichž předmětem bylo ukončení nepřátelství mezi oběma státy, hrál důležitou roli politický nátlak ze strany USA jako zprostředkovatele.

Zprostředkování může být veřejné či důvěrné. Samotné ukončení mezinárodního sporu a přijetí určitého řešení je plně v rukou dotčených stran. Když zvláštní pověřenec generálního tajemníka OSN Martti Ahtisaari po dlouhých jednáních začátkem roku 2007 předložil svůj plán, který předpokládal nezávislost Kosova pod mezinárodním dozorem, bylo toto řešení Srbskem odmítnuto. Ani faktický nátlak ze strany USA a řady evropských států nemohl v tomto případě zajistit úspěch zprostředkovatelské mise.

10.1.4 Smírčí řízení

Smírčí řízení představuje kombinaci prvků šetření a zprostředkování. Zlaté období smírčích komisí bylo ve 20. a 30. letech minulého století. Současný význam smírčího řízení jako prostředku mírového řešení mezinárodních sporů není velký, a to přesto, že Valné shromáždění OSN v roce 1950 přijalo rezoluci stanovící standardní pravidla smírčího řízení, jakými jsou např. nezávislost a nestrannost smírčí komise a důvěrnost řízení.

Fungování smírčích komisí je technicky a finančně náročné. V mnoha bodech se smírčí řízení podobá rozhodčímu řízení. Na rozdíl od rozhodčích mechanismů, které mají rozhodovat výlučně podle mezinárodního práva, však není výsledek smírčího řízení právně závazný. Je pouze na stranách dotýčného sporu, zda závěry smírčí komise přijmou.

Rezoluce Valného shromáždění z roku 1950 stanovila, že strana mezinárodního sporu, která doporučení smírčí komise nepřijme, má písemně informovat druhou stranu sporu o důvodech pro své odmítavé stanovisko. Po konání náročné a zdlouhavé procedury se to může zdát jako málo přesvědčivý výsledek. V praxi proto státy v současné době dávají přednost vyjednávání nebo pověření právně závazného mechanismu.

10.2. Judiciální prostředky řešení mezinárodních sporů

Hlavní rozdíl mezi diplomatickými a judiciálními prostředky řešení sporů spočívá v tom, že rozhodnutí přijatá v judiciálním řízení jsou pro strany řízení závazná. To znamená, že strana, která neplní rozhodnutí rozhodčího tribunálu či mezinárodního soudu, jedná protiprávně a nese odpovědnost za porušení mezinárodního práva. Charta OSN a odborná literatura rozlišují mezi rozhodčím a soudním řízením.

Mezinárodní judiciální orgány

Univerzální mechanismy	Regionální mechanismy
Mezinárodní soudní dvůr předchůdce: Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti (1922–1946)	Evropský soudní dvůr
Mezinárodní tribunál pro mořské právo	Soudní dvůr Evropského sdružení volného obchodu
Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii	Soudní dvůr Africké unie
Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu	Evropský soud pro lidská práva
Mezinárodní trestní soud	Inter-americký soud pro lidská práva

Mezinárodní kvazijudiciální orgány

Univerzální mechanismy	Regionální mechanismy
Systém Světové obchodní organizace	Africká komise pro lidská práva a práva národů
Komise a výbory Mezinárodní organizace práce	Inter-americká komise pro lidská práva
Lidskoprávní výbory OSN	Evropský výbor sociálních práv

10.2.1 Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení bylo jako prostředek řešení mezinárodních sporů poprvé použito na konci 18. století. Prvním milníkem se stala tzv. Jayova smlouva (Jay-Treaty) uzavřená v roce 1794 mezi Spojenými státy americkými a Velkou

Británií. Podle této smlouvy měly obě strany případné hraniční spory předložit rozhodčímu tribunálu. Po vzoru této smlouvy USA v průběhu 19. století začlenily rozhodčí doložky do bilaterálních dohod s některými jihoamerickými státy. V tomto období rozhodčí tribunály zůstaly doménou amerického partikulárního práva, resp. právního okruhu angloamerického práva.

Důležitý podnět k přijetí rozhodčího řízení ze strany států evropského kontinentu vyšel z úspěšného řešení případu *Alabama* z roku 1872. Spor mezi USA a Velkou Británií vznikl v souvislosti se severoamerickou občanskou válkou, do které Velká Británie zasahovala jednak tím, že uznala Konfederaci jižních států za válčící stranu, jednak nepřímo tím, že jako neutrální stát na svém území nezabránila výrobě a prodeji válečných lodí Konfederaci. Nejvýznamnější válečnou lodí Konfederace se stala loď *Alabama*, která způsobila Unii rozsáhlé škody a podle některých odhadů výrazně ovlivňovala průběh severoamerické občanské války.

Po ukončení války a vítězství Unie byl spor mezi USA a Velkou Británií předložen rozhodčímu tribunálu, který rozhodl o tom, že Velká Británie porušila povinnosti neutrální země. V řízení před tribunálem sice nebyl zjištěn aktivní zásah ze strany Velké Británie do ozbrojeného konfliktu mezi Uníí a Konfederací, ale podle tribunálu neprokázala Velká Británie náležitou opatrnost (*due diligence*), když jako neutrální země na svém území nebránila soukromým osobám ve výrobě válečných lodí pro Konfederaci. Spojeným státům americkým byla jako náhrada škody přiznána částka 15 500 000 amerických dolarů ve zlatě.

Případ *Alabama* se stal důležitou inspirací pro kodifikace principů rozhodčího řízení v Haagských úmluvách z let 1899 a 1907. Rostoucí popularita rozhodčího řízení jako způsobu řešení mezinárodních sporů vedla k tomu, že se touto problematikou po druhé světové válce zabývala také Komise OSN pro mezinárodní právo.

V mezinárodním právu se rozhodčí řízení liší od soudního řízení několika znaky. V rámci rozhodčího řízení disponují strany sporu zpravidla větší autonomií, jelikož v rozhodčích doložkách samy určují, na základě kterých norem (např. na základě konkrétní smlouvy či obecného mezinárodního práva) tribunál má rozhodnout. Dále strany sporu rozhodují o složení tribunálu a o pravidlech řízení (písemné a ústní jednání, důvěrnost apod.) Účastníci rozhodčího řízení si přitom zajišťují rovný vliv na volbu členů tribunálu, bez ohledu na to, zda je tribunál složen z jednoho arbitra či více členů. V praxi

bývají rozhodčí tribunály složeny ze tří nebo pěti členů. Dalším typickým znakem rozhodčích tribunálů je jejich dočasnost. Ve většině případů jsou totiž založeny pouze pro určitý spor či určitý okruh sporů (tzn. *ad hoc*).

Na základě první Haagské úmluvy z roku 1899 vznikl Stálý rozhodčí soud se sídlem v Haagu. Název tohoto mechanismu je zavádějící, jelikož ve skutečnosti se nejedná o stálý orgán soudního typu. Stálý charakter má pouze sekretariát (mezinárodní kancelář), který stranám mezinárodního sporu nabízí v případě zájmu seznam potenciálních rozhodců. Zatímco od roku 1901 do roku 1914 řešily tribunály vzniklé podle seznamu Stálého rozhodčího soudu celkem 14 případů, snížila se jejich aktivita po první světové válce. V letech 1920–1970 se strany mezinárodních sporů obrátily na sekretariát Stálého rozhodčího soudu pouze desetkrát.

Tradiční rozhodčí řízení bylo vyhrazeno pro státy jako hlavní subjekty mezinárodního práva. V současnosti se však mechanismus rozhodčího řízení aplikuje také na jiné druhy sporů. Jako příklad lze uvést Mezinárodní středisko pro urovnávání sporů z investic (*International Center for the Settlement of Investment Disputes*), který vznikl na základě mnohostranné úmluvy z roku 1965. Tribunály, které jsou zřizovány v rámci této instituce, řeší (investiční) spory mezi jednotlivcem (investorem) na jedné straně a státem na straně druhé.

10.2.2 Soudní řízení

Na rozdíl od rozhodčích tribunálů jsou mezinárodní soudní orgány koncipovány jako stálé instituce příslušné pro teoreticky neomezený počet případů. Mezinárodní smlouvou jsou pro všechny spory dopředu upraveny otázky jako např. počet soudců a způsob jejich jmenování, právní prameny, ze kterých soudní orgán při řešení mezinárodních sporů vychází, a také pravidla řízení.

Tato pravidla může stát jako strana konkrétního mezinárodního sporu ovlivnit pouze v malé míře (viz např. jmenování soudce *ad hoc* podle čl. 31 Statutu MSD). O tom, zda se mezinárodnímu soudnímu orgánu vůbec podřídí, pro který konkrétní spor a v souvislosti s kterými právními prameny, rozhoduje však jen sám dotčený stát.

10.2.2.1 Mezinárodní soudní dvůr

Co se týče MSD jako prototypu mezinárodního soudního orgánu, je jeho pravomoc rozhodovat o právních sporech závislá na souhlasu státu. Ten lze podle čl. 36 Statutu MSD projevit různými způsoby. Stát, který je smluvní stranou Statutu MSD, může prohlásit, že uznává příslušnost MSD vůči každému jinému státu, který přijímá stejný závazek. Stát může svůj souhlas ale omezit např. na výklad určité smlouvy a vyloučit aplikaci jiných pramenů mezinárodního práva (tzn. jiných smluv a obyčejů). Podobné prohlášení může stát učinit také bez podmínky vzájemnosti, tzn. vůči všem smluvním stranám Statutu. V praxi se jurisdikci MSD takto podrobila zhruba třetina členských států OSN, ke kterým se dosud neřadí Česká republika.

Za projev souhlasu s příslušností MSD se považuje také ustanovení mezinárodní smlouvy, podle kterého může být určitá otázka předložena MSD. Jako příklad lze uvést čl. 9 Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidy z roku 1948, podle něhož se spory mezi smluvními stranami týkající se výkladu, provádění nebo plnění této Úmluvy předkládají na žádost kterékoli sporné strany k projednání MSD. Na základě tohoto ustanovení byla založena např. jurisdikce MSD ve sporu mezi Bosnou a Hercegovinou na jedné straně a Srbskem a Černou horou na straně druhé.

MSD se skládá z 15 soudců, kteří jsou ve své funkci nezávislí. Soudci jsou voleni Valným shromážděním a Radou bezpečnosti OSN na dobu devíti let. Kandidát musí dosáhnout absolutní většiny hlasů jak ve Valném shromáždění, tak i v Radě bezpečnosti. V souvislosti s touto volbou nejsou rozhodující jen odborná kritéria, ale také politické aspekty. Proto bývají mezi soudci MSD zastoupeni občané všech pěti stálých členů Rady bezpečnosti. Za výjimku lze považovat volbu z roku 2017, ve kterých britský kandidát nezískal potřebnou většinu ve Valném shromáždění OSN a posléze stáhl kandidaturu ve prospěch indického protikandidáta, který byl nakonec zvolen. Soudcovskou funkci v rámci MSD nemůže vykonávat více než jeden státní příslušník určitého státu. Statut počítá také se situací, že soudcem MSD není občan státu, který je stranou konkrétního řízení. V takovém případě může dotyčný stát pro účely řízení jmenovat svého soudce *ad hoc*, který je ovšem ve své činnosti jako všichni ostatní soudci nezávislý.

MSD rozhoduje ve většině případů v plénu, a to za přítomnosti minimálně devíti soudců. Rozhodnutí MSD jsou přijímána většinou hlasů přítomných soudců. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas prezidenta MSD, který

je volen z patnácti stálých soudců. Všichni soudci, kteří se na konkrétním rozhodnutí podílejí, jsou oprávněni připojit k rozhodnutí MSD své vlastní stanovisko. V tomto stanovisku mohou vyjádřit, že souhlasí s výrokem Soudu, ale používali by jiné právní argumenty (tzv. *separate opinions*), nebo že nesouhlasí ani s výrokem Soudu ani s jeho odůvodněním (tzv. *dissenting opinion*).

Statut MSD nevyklučuje ani rozhodování v senátech, které se podle čl. 26 Statutu mohou skládat ze tří nebo více soudců, přičemž o počtu soudců přiřazených k těmto senátům rozhoduje MSD. Senáty by se mohly zabývat spory spadajícími do určitých kategorií, z nichž čl. 26 Statutu MSD jen demonstrativně vyjmenovává věci pracovní a spory týkající se dopravy a provozu. *De facto* však byl zřízen zatím jen sedmičlenný senát pro záležitosti životního prostředí, a to teprve v roce 1993. Jelikož tento senát nikdy nebyl využit, nebyl po roce 2006 znovu sestaven. Pro urychlená rozhodnutí funguje v souladu s čl. 29 Statutu speciální pětičlenný senát. S postoupením věci určitému senátu musí souhlasit obě strany sporu. Rozhodnutí senátu má stejnou váhu jako rozhodnutí pléna. Možnost odvolat se proti rozhodnutí senátu k plénu proto není.

Před MSD se konají dva druhy řízení. Ve sporném řízení mezi státy, které se jeho jurisdikci ve smyslu čl. 36 Statutu podrobily, rozhoduje MSD právně závazným rozsudkem. V druhém případě MSD vydává právně nezávazné posudky na žádost orgánů OSN a jiných mezinárodních organizací, jako jsou např. Mezinárodní organizace práce, Světová zdravotnická organizace, Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj a Mezinárodní měnový fond. Posudkové řízení nemůže MSD zahájit z vlastní iniciativy.

Sporné řízení před MSD se skládá z písemné a ústní části, jichž se účastní zástupci stran. Po ústním řízení MSD vydá veřejný rozsudek. Pokud jedna strana sporu nesplní své závazky vyplývající ze závazného rozsudku, může se druhá strana podle čl. 94 odst. 2 Charty OSN obrátit na Radu bezpečnosti OSN, která v případě nutnosti učiní doporučení nebo závazně rozhodne o opatřeních nutných pro implementaci rozsudku MSD.

V období studené války řízení před MSD sloužilo jen velmi zřídka jako prostředek urovnání mezinárodních sporů. Od začátku 90. let však došlo k výraznému navýšení počtu případů.

10.2.2.2 Mezinárodní tribunál pro mořské právo

Mezinárodní tribunál pro mořské právo (*International Tribunal for the Law of the Sea*, ITLOS) je samostatnou mezinárodní organizací, jejíž postavení a pravomoci vyplývají zejména z hlavy XV Úmluvy o mořském právu a ze Statutu Mezinárodního tribunálu pro mořské právo, který tvoří dodatek č. 6 k Úmluvě. Jeho sídlo se nachází v Hamburku.

Mezinárodní tribunál pro mořské právo, který začal fungovat v roce 1996, se skládá z 21 nezávislých soudců zvolených smluvními stranami. Volba má zajistit dobrou reputaci a kvalifikaci soudců. Smluvní strany v rámci volby rovněž dbají na vhodné a spravedlivé zastoupení všech právních systémů a zeměpisných oblastí. Funkční období soudce trvá devět let, přičemž znovuzvolení je přípustné. Soudcem Mezinárodního tribunálu pro mořské právo může být pouze jeden občan konkrétního státu. Obdobně jako u MSD je dále zaručena možnost určení soudce *ad hoc*, pokud v rámci Tribunálu nepůsobí občan dotyčné strany sporu.

Úmluva o mořském právu vychází z principu, že urovnávání sporů je na vůli konkrétních smluvních stran. Mají si proto samy zvolit prostředek řešení, který považují za nejvhodnější. Pouze v případě, že smluvní strany nedosáhnou vzájemné dohody o urovnání sporu, nastoupí podle Úmluvy o mořském právu zvláštní mechanismy. Čl. 287 odst. 1 Úmluvy poskytuje smluvním stranám tři alternativy. Strany sporu se mohou obrátit na MSD, na ITLOS nebo na rozhodčí tribunál *ad hoc*. Pouze podřízení se rozhodčímu tribunálu je obligatorní. Ostatní dvě možnosti jsou fakultativní.

10.2.2.3 Evropský soudní dvůr

Evropský soudní dvůr, jehož plný název je Soudní dvůr Evropské unie (dále jen ESD) byl zřízen v roce 1952 jako judiciální orgán Evropského společenství uhlí a oceli. Po vzniku dalších dvou společenství, tj. Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro jadernou energii, převzal ESD v roce 1958 soudní funkci též v rámci těchto dvou organizací. Hlavním posláním ESD je zajistit dodržování komunitárního práva při výkladu a provádění zakládacích smluv. Omezena je role ESD v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, která podle čl. 24 SEU podléhá zvláštním pravidlům a postupům. ESD v zásadě nemá v této oblasti žádné pravo-